

Sygn. akt I ACa 801/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Jadwiga Chojnowska (spr.)
Sędziowie	:	SA Beata Wojtasiak SO del. Janusz Wyszynski
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2014 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **A. S. (1) i A. S. (2)**

przeciwko **(...)w W.**

- następcy prawnemu (...)w W.

o ustalenie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 26 kwietnia 2012 r. sygn. akt I C 152/12

I. zmienia zaskarżony wyrok i oddala powództwo oraz zasądza solidarnie od powodów na rzecz pozwanego 377 (trzysta siedemdziesiąt siedem) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. zasądza solidarnie od powodów na rzecz pozwanego 540 (pięćset czterdzieści) złotych tytułem zwrotu części kosztów procesu w instancji apelacyjnej oraz ze skargi kasacyjnej.

UZASADNIENIE

A. S. (1) i A. S. (2) w pozwie skierowanym przeciwko (...) w W. wnosili o uznanie następujących postanowień umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) z dnia 21 czerwca 2006 r.

-§ 2 zdanie 2 umowy o treści: „kwota kredytu denominowanego (waloryzowanego) w (...) lub transzy kredytu zostanie określona według kursu kupna dewiz dla wyżej wymienionej waluty zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu”,

- § 4 ust. 1a umowy o treści: „kredyt wykorzystywany jest w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu kwoty kredytu według kursu kupna dewiz dla (...) zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania kredytu”,

- § 9 ust. 2 zdanie 2 umowy o treści: „splata rat kapitałowo-odsetkowych dokonywana jest w złotych, po uprzednim przeliczeniu rat kapitałowo-odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla (...) zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu splaty”.

W uzasadnieniu podnosili, iż wskazana wyżej umowa kredytu zawierała niedozwolone postanowienia umowne w świetle art. 385⁽⁽¹⁾⁾ k.c., co skutkowało brakiem mocy wiążącej tych postanowień od chwili zawarcia umowy. Wskazywali, że postanowienia wzorców umów dotyczących przeliczania należności kredytowych według kursów walut ustalonych przez bank kredytujący, zostały uznane za klauzule niedozwolone przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w wyroku z dnia 14 grudnia 2010 r. XVII AmC 426/09 (podzielonym przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 21 października 2011 r. - sygn. akt VI ACa 420/11), wydanym przy kontroli abstrakcyjnej wzorca umowy stosowanego przez (...), gdzie treść klauzul umownych była tożsama z postanowieniami umowy stron niniejszego procesu. Ponadto powoływali się na istnienie interesu prawnego po ich stronie twierdząc, iż interes prawny konsumenta w wytoczeniu tego typu powództwa określił sam ustawodawca definiując przesłanki zastosowania art. 385⁽⁽¹⁾⁾ k.c.

(...) w W. wnosił o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów procesu. Podnosił, iż na dzień odpowiedzi na pozew wskazane przez stronę powodową postanowienia wzorca umowy kredytowej (...) nie były wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, tak więc przywołany przez powodów wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie pozbawiony jest przymiotu tzw. rozszerzonej prawomocności, o której mowa w art. 479⁽⁽⁴³⁾⁾ k.p.c. Zakwestionował przede wszystkim istnienie interesu prawnego powodów w rozumieniu art. 189 k.p.c., skoro powodowie w uzasadnieniu pozwu wskazywali na istniejące po ich stronie roszczenie o świadczenie. Ponadto podnosił, że nie doszło do spełnienia przez powodów przesłanek ustawowych wynikających z art. 385⁽⁽¹⁾⁾ § 1 k.c., zaś powodowie pomijają specyfikę umowy, która jest umową o kredyt denominowany, co w świetle art. 69 ust. 2 pkt 4a prawa bankowego oznacza, że w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej, niż waluta polska, szczegółowe zasady określenia sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo splaty kredytu - „zostanie określona według kursu kupna dewiz dla wyżej wymienionej waluty” zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w banku. W ocenie pozwanego nie zostało również spełnione kryterium braku indywidualnego uzgodnienia z konsumentem oraz kryterium kształtowania praw i obowiązków konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, w sposób rażąco naruszający jego interesy.

Wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie uwzględnił powództwo w całości, zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa oraz nakazał pobrać od niego na rzecz Skarbu Państwa kwotę 9.494 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu.

Z ustaleń Sądu wynikało, że powodowie w dniu 21 czerwca 2006 r. zawarli z pozwanym umowę kredytu na cele mieszkaniowe (...), na mocy której pozwany udzielił powodom kredytu w kwocie 189.866 złotych na okres 30 lat, z terminem splaty do 21 czerwca 2036 r. Kredyt został udzielony i wykorzystany w złotych, ale w świetle zapisów umowy był kredytem denominowanym na franki szwajcarskie (...), co oznacza, że po jego wykorzystaniu kwota kredytu (transzy kredytu) była przeliczana ze zł na (...) i od tego momentu saldo kredytu wyrażone zostało w tej walucie. Na analogicznych zasadach odbywa się również splata kredytu, z tym, że przeliczenie odbywało się z (...) na złote.

Kwestionowany przez powodów mechanizm przeliczania wykorzystywanego kredytu na (...) ustalony został w § 2 zd. 2, który przewidywał, że:

„kwota kredytu denominowanego (waloryzowanego) w (...) lub transzy kredytu zostanie określona według kursu kupna dewiz dla wyżej wymienionej waluty zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu”

oraz w § 4 ust. 1a umowy:

„kredyt wykorzystywany jest w złotych, przy jednoczesnym przeliczeniu kwoty kredytu według kursu kupna dewiz dla (...) zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania kredytu”.

Mechanizm przeliczania (...) na złote, obowiązujący przy spłacie rat kapitałowo-odsetkowych, został określony w § 9 ust. 2 zd. 2 umowy:

„spłata rat kapitałowo-odsetkowych dokonywana jest w złotych, po uprzednim przeliczeniu rat kapitałowo-odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla (...) zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu spłaty”.

Sąd uznał, wbrew stanowisku prezentowanemu przez stronę pozwaną, iż powodowie mają interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. do wystąpienia z roszczeniem określonym pozwem. Do takiej konkluzji doprowadziła Sąd analiza przesłanek uznania zakwestionowanych przez nich i szczegółowo wskazanych w pozwie postanowień umowy z dnia 21 czerwca 2006 r. za niedozwolone w świetle art. 385¹ k.c. Zgodnie z tym przepisem postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

Analizując najpierw istnienie przesłanek negatywnych Sąd stwierdził, że kwestionowane postanowienia nie podlegają wyłączeniu spod kontroli w zakresie ich mocy wiążącej w rozumieniu art. 385¹ k.c., albowiem nie dotyczą postanowień określających główne świadczenia stron. Zwrócił uwagę, że w nauce prawa przyjmuje się generalnie, że świadczeniami głównymi są te, które zmierzają bezpośrednio do osiągnięcia celu umowy. W świetle powyższego zapisu, w umowie kredytu świadczeniem głównym kredytobiorcy jest zwrot otrzymanych środków pieniężnych i zapłata oprocentowania oraz prowizji. W ocenie Sądu nie należą do głównych świadczeń stron dodatkowe opłaty pobierane przez bank, a będące pochodną dokonania pewnych operacji bankowych, a dotyczących sposobu przeliczania kwoty kredytu (jego transzy) lub kwoty raty do spłaty w odniesieniu do waluty według reguł określonych przez bank w „Tabeli kursów”. Świadczeniem głównym powodów jest zatem świadczenie w walucie polskiej, zgodnie z treścią zawartej umowy, które zostaje jedynie przeliczone na (...). Zaskarżone w niniejszym postępowaniu klauzule umowne zawierają więc postanowienia określające sposób wykonania umowy, a nie główne świadczenia stron.

Rozważając z kolei istnienie przesłanek pozytywnych Sąd podkreślił, iż za niedozwolone postanowienia umowne mogą zostać uznane takie postanowienia umowne, które nie zostały uzgodnione indywidualnie z konsumentem - kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. W niniejszej sprawie należało natomiast przyjąć, iż treść umowy nie podlegała żadnym negocjacjom, poza aspektami cenowymi (oprocentowaniem i marżą) i elementami zapisanymi pogrubioną czcionką. Natomiast pozostałe jej elementy, w tym i w zakresie postanowień § 2 zd. 2, § 4 ust. 1a i § 9 ust. 2 zd. 2 umowy zostały zaczerpnięte z wzorca opracowanego i stosownego przez bank w kontaktach z konsumentami i nie były przedmiotem żadnych uzgodnień stron umowy.

Zdaniem Sądu strona powodowa wykazała, że ani zakwestionowane postanowienia umowne, ani „Ogólne Warunki Kredytowania w Zakresie Kredytów na Cele Mieszkaniowe i Pożyczek hipotecznych”, stanowiące załącznik do umowy i poprzez to jego integralną część, nie wskazują sposobu i nie wyjaśniają w jaki sposób kurs (...) będzie przez pozwaną bank ustalany do operacji wskazanych w § 2 zd. 2, § 4 ust. 1a i § 9 ust. 2 zd. 2 umowy. Nie wyjaśnia tego również w żaden sposób „Tabela kursów”, do której odwołują się bezpośrednio te postanowienia umowy, albowiem zawiera ona jedynie wartość kursów walut. Tym samym pozwany może w sposób dowolny ustalać wysokość tych kursów osiągając w ten sposób korzyści finansowe. W ocenie Sądu jest to sprzeczne z dobrymi obyczajami. Jednostronna swoboda

kształtowania przez pozwanego sytuacji finansowej powodów stanowi zakłócenie równowagi stron i uniemożliwia sprawdzenie zasadności i prawidłowości decyzji banku, co narusza prawa powodów (art. 385¹ § 1 k.c.). Podkreślił, że ustawodawca dostrzegł potrzebę ochrony interesów konsumenta w zakresie dotyczącym konieczności rozszerzenia w zakresie sfery obowiązków banku kwestii dotyczących konieczności określenia w umowie kredytowej szczegółowych zasad ustalania kursów wymiany walut, na podstawie których wyliczana jest kwota kredytu denominowanego, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych i z dniem 26 sierpnia 2011 r. (nowela z dnia 29 lipca 2011 r. - Dz. U. nr 165, poz. 984) dodał do art. 69 ust. 2 Prawa bankowego dotyczący tego, co powinna zawierać w szczególności umowa kredytu. Wprawdzie przepis ten nie obowiązywał w dacie zawarcia przedmiotowej umowy, niemniej jednak obowiązek taki - choć sprecyzowany ustawowo dopiero od 26 sierpnia 2011 r. - strona pozwana miała w świetle Dyrektywy nr 93/13/EWG i Rekomendacji Komisji Nadzoru Finansowego z 2006 r. już wcześniej.

Mając to na uwadze, Sąd uznał zgłoszone roszczenie konsumentów za zasadne i orzekł zgodnie z treścią art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., gdyż pozwany zgodnie z § 4 tego przepisu nie wykazał, iż zakwestionowane przez powodów postanowienia umowne zostały z nimi indywidualnie uzgodnione, mimo, że to na nim w tym zakresie spoczywał ciężar dowodu.

(...)w W. wywiódł apelację od powyższego wyroku zaskarżając go w całości i zarzucając:

1. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez zaniechanie ustalenia treści oraz okoliczności zawarcia umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...) zawartej w dniu 21 czerwca 2006 r. pomiędzy stronami, a przez arbitralne przyjęcie, iż zaskarżone przez powodów postanowienia umowy są sprzeczne z dobrymi obyczajami, podczas gdy wskazane przez pozwanego postanowienia umowy kredytu oraz okoliczności jej zawarcia pomiędzy stronami nie dają podstaw do takiego ustalenia;

2. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wyprowadzenie z zebranego w sprawie materiału dowodowego wniosków z niego nie wynikających, tj. przyjęcie, w myśl art. 69 ust. 2 pkt 4a Prawa bankowego, wprowadzonym ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011, Nr 165, poz. 984), która weszła w życie z dniem 26 sierpnia 2011 r., że obowiązek polegający na tym, iż w umowie o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska winny znaleźć się szczegółowe zasady określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu, jakkolwiek niesprecyzowany ustawowo, spoczywał na pozwanym przed datą zawarcia umowy kredytu z powodami, tj. przed dniem 21 czerwca 2011 r. na mocy Dyrektywy nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.UE L z dnia 21 kwietnia 1993 r.), zwanej dalej Dyrektywą nr 93/13/EWG, oraz na mocy Rekomendacji S dotyczącej dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie Komisji Nadzoru Finansowego z 2006 r., podczas gdy postanowienia tej Dyrektywy nie mają zastosowania do transakcji w obrocie papierami wartościowymi, instrumentami finansowymi lub innymi produktami lub usługami, których cena związana jest ze zmianami notowań giełdowych indeksu lub stopy rynku finansowego, nad którymi sprzedawca czy też dostawca nie ma żadnej kontroli oraz do umowy kupna lub sprzedaży walut obcych, czeków podróży lub międzynarodowych przekazów pieniężnych wystawionych w walucie obcej zaś do postanowień tej rekomendacji Komisji Nadzoru Finansowego pozwany miał obowiązek stosować się począwszy od dnia 1 lipca 2006 roku;

3. naruszenie art. 385² k.c., a w konsekwencji naruszenie także art. 385¹ §1 k.c., poprzez przyjęcie, iż zaskarżone postanowienia umowy kredytu są sprzeczne z dobrymi obyczajami, podczas gdy ich ocena na chwilę zawarcia umowy kredytu, w świetle treści oraz okoliczności zawarcia umowy kredytu, przy uwzględnieniu zasad doświadczenia życiowego, nie daje podstaw do dokonania przyjętych przez Sąd Okręgowy ustaleń;

4. naruszenie art. 189 k.p.c. poprzez jego niewłaściwą interpretację i przyjęcie, iż w trybie tego przepisu powodom przysługuje interes prawny w wytoczeniu powództwa przeciw pozwanemu o ustalenie postanowień umowy za niewiążące, w sytuacji gdy uznanie za niewiążące wyłącznie postanowień wskazanych przez powodów odniesie skutek odwrotny od zamierzonego, tj. spowoduje brak jasności, a wręcz zupełny brak jakichkolwiek postanowień umownych,

co do tego w jaki sposób ma być dokonywana waloryzacja kredytu udzielonego powodowi, zarówno w zakresie uruchomionych transz kredytu, jak i w zakresie pozostających do spłaty rat kapitałowo - odsetkowych; zastosowanie tego przepisu powinno prowadzić, do uzyskania jasności co do konkretnego stosunku prawnego lub prawa i usunięcia niepewności;

5. naruszenie art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z Nr 165, poz. 984), w myśl którego, w przypadku kredytów lub pożyczek pieniężnych zaciągniętych przez kredytobiorcę lub pożyczkobiorcę przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy ma zastosowanie art. 69 ust. 2 pkt 4a oraz art. 75b ustawy, o której mowa w art. 1 ustawy Prawo bankowe, w stosunku do tych kredytów lub pożyczek pieniężnych, które nie zostały całkowicie spłacone - do tej części kredytu lub pożyczki, która pozostała do spłacenia, ustanawiając jednocześnie w tym zakresie obowiązek banku do dokonania bezpłatnie stosownej zmiany umowy kredytowej lub umowy pożyczki, poprzez przyjęcie, iż te przepisy ustawy nie mogą stanowić podstawy żądania powodów, tymczasem skoro wskazane powyżej przepisy ustawy nakładają na bank konkretny obowiązek (zawarcia umowy o określonej treści), to z obowiązkiem tym skorelowane jest uprawnienie powodów do żądania zasądzenia od pozwanego świadczenia niepieniężnego w postaci zobowiązania pozwanego do zawarcia z powodami umowy o treści określonej wskazanymi powyżej przepisami ustawy;

6. naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie do dokonania oceny, iż zaskarżone postanowienia, zawartej przez pozwanego z powodami umowy kredytu, są niedozwolonymi postanowieniami umownymi, podczas gdy nie zostały spełnione wszystkie przesłanki wskazane w art. 385¹ § 1 k.c., warunkujące zastosowanie tegoż przepisu.

Wskazując na powyższe zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu za obie instancje ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 20 listopada 2012 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo, zasądził od powodów na rzecz pozwanego kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za pierwszą instancję, uchylił punkt III oraz zasądził od powodów na rzecz pozwanego kwotę 2.700 zł tytułem kosztów zastępstwa za drugą instancję.

Sąd ten uznał, że istotą sporu była właściwa ocena istnienia po stronie powodowej interesu prawnego w rozumieniu art. 189 k.p.c. w wytoczeniu niniejszego powództwa, zaś w ocenie Sądu Apelacyjnego powodowie takiego interesu nie mają. Stwierdził, że w zakresie sytuacji prawej wynikającej z umowy kredytu z dnia 21 czerwca 2006 r. łączącej strony nie zachodzi obecnie niepewność wymagająca usunięcia w ramach powództwa opartego na treści art. 189 k.p.c. Jeżeli nawet taka niepewność istniała to, w ocenie Sądu, została usunięta w wyniku zdarzeń mających bezpośredni wpływ na umowę stron.

Wskazał, że w świetle uzasadnienia orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Warszawie w sprawie Ca 420/11, identyczne postanowienia, umożliwiające bankowi ustalenia w sposób dowolny tabel kursów walut obcych, są obecnie postanowieniami niedozwolonymi - wpisanymi z dniem 15 maja 2012 r. do rejestru klauzul niedozwolonych, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Okoliczność, iż wpis ten dotyczy (...), a nie pozwanego banku, nie ma znaczenia, gdyż w świetle art. 479⁽⁽⁴³⁾⁾ k.p.c. wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru. Sąd zwrócił uwagę, że wszystkie 3 żądania pozwu zmierzały do wykazania, iż sposób określania tabeli kursów pozwanego (dowolny), na podstawie której w umowie denominowano kredyt do (...), przeliczano kwoty kredytu wykorzystanego oraz kwoty rat kapitałowo- odsetkowych, stanowi niedozwolone postanowienia umowne, które nie wiążą stron. Zdaniem Sądu skutek ten został osiągnięty z momentem wpisu identycznej niezadowolonej klauzuli w stosunku do (...), wpis ten jest bowiem wiążący i dla stron niniejszego postępowania. Konsekwencją takiego wpisu jest brak po stronie powodów interesu prawnego w żądaniu uznania za niewiążące identycznych postanowień wynikających z zawartej przez nich umowy

kredytu, gdyż taki skutek wynika również w stosunku do wszystkim umów zawierających takie klauzule od dnia wpisu (czyli od 15 maja 2012 r.) przez Prezesa Urzędu Konkurencji i Konsumentów do rejestru klauzul niedozwolonych pod pozycjami (...) postanowień wzorca (...). Dodał, że jeśli powodowie z uznania tych postanowień za niedozwolone wywodzą inne roszczenia np. wynikające z spłacania rat kredytu i odsetek po kursie waluty (...) zawyżonym, to mogą wystąpić z powództwem o świadczenie.

Sąd zwrócił również uwagę, iż w okresie od zawarcia umowy przez powodów w dniu 21 czerwca 2006 r. do chwili obecnej kurs franka szwajcarskiego w stosunku do zł wzrósł o około 1 zł. Wysoki kurs walut obcych w stosunku do zł spowodował, iż wysokość tzw. spreadu bankowego, zwłaszcza kształtowanego dość dowolnie przez banki, w tym przez pozwanego, stała się dla kredytobiorców dodatkowym istotnym kosztem ponoszonym w związku ze spłatą kredytu. Z uwagi na fakt, iż problem ten dotyczył ogromnej liczby obywateli i stał się ważki społecznie dostrzegł go również ustawodawca, który ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. dokonał nowelizacji prawa bankowego, zmieniając między innymi art. 69 przez dodanie w ust. 2 po pkt 4 pkt 4a, zobowiązując do zamieszczenia w umowie o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż polska szczegółowych zasad określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego w szczególności wyliczana jest kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę wypłaty albo spłaty kredytu. W tej sytuacji niezależnie od wpisania do rejestru klauzuli niedozwolonej pod pozycją (...) w stosunku do (...), przepisy ustawy z 29 lipca 2011 r. ingerowały wprost w umowę łączącą strony z chwilą wejścia w życie tej ustawy z dniem 26 sierpnia 2011 r. Od tego momentu powodom względem banku co do niespłaconych jeszcze rat służyło roszczenie o stosowną zmianę umowy, aby czyniła ona zadość postanowieniom art. 69 ust. 2 pkt 4a ustawy Prawo bankowe tj. w sposób szczegółowy regulowała sposób i zasady określania kursu wymiany waluty, do której są denominowane raty kapitałowo - odsetkowe kredytu powodów. W przypadku gdyby bank nie chciał tego uczynić dobrowolnie, wówczas powodowie mogliby wystąpić ze stosownym roszczeniem.

Sąd zwrócił również uwagę na wprowadzony tą ustawą ust. 3 art. 69 Prawa bankowego, zgodnie z którym w przypadku umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty innej niż waluta polska, kredytobiorca może dokonywać spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonać przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie. W tym przypadku w umowie o kredyt określa się także zasady otwarcia i prowadzenia rachunku służącego do gromadzenia środków przeznaczonych na spłatę kredytu oraz zasady dokonywania spłaty za pośrednictwem tego rachunku. Istota tego przepisu sprowadza się do tego, że kredytobiorcy w ogóle nie muszą korzystać z kursów walut banku, w którym wzięli kredyt, a spłaty kredytu mogą dokonywać bezpośrednio w tej walucie pozyskanej od podmiotu trzeciego (innego banku, kantoru itd.). Wprawdzie art. 4 ustawy regulujący jej zastosowanie do umów zawartych przed jej wejściem nie wymienia ust. 3 art. 69 Prawa bankowego, jako przepisu mającego zastosowanie do umów zawartych przed wejściem ustawy, ale zdaniem Sądu Apelacyjnego jest to jedynie specyfika tej regulacji, bowiem zastosowanie go do rat już spłaconych nie byłoby możliwe. Ponadto możliwość spłaty przez powodów kredytu w walucie (frankach) nabytej poza pozwanym bankiem wynika też z analizy posiedzeń Komisji Finansów Publicznych pracującej nad projektem tej ustawy. Sąd uznał, że po wejściu w życie przepisów ustawy 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw nie zachodzi żadna niepewność, co do zasad spłaty kredytu przez powodów. Mogą oni albo zawrzeć z pozwanym aneks do umowy regulujący szczegółowo zasady przeliczania waluty, do której mają denominowany kredyt, albo spłacać wymagalne raty bezpośrednio w tej walucie nabytej na rynku. Wprowadzenie zatem ustawowego obowiązku jest istotnym argumentem przemawiającym za tym, że powodowie nie mają interesu prawnego w dochodzeniu roszczenia w niniejszej sprawie.

Sąd nie podzielił również stanowiska Sądu I instancji oraz powodów, którzy nadmierne znaczenie przypisują Rekomendacjom Komisji Nadzoru Finansowego, próbując nadać im znaczenie przepisów *ius cogens* - bezwzględnie wiążących wszystkich. Rekomendacje takiej mocy nie mają, natomiast samo ich wydawanie stosownie do art. 137 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe jest fakultatywne. Dlatego też nie mogą one stanowić podstawy do roszczeń stron, zaś niestosowanie się do nich może co najwyżej łączyć się z negatywnymi dla banku ocenami podejmowanymi w ramach nadzoru bankowego sprawowanego nad nim przez Komisję na podstawie art. 3 ust. 2 w zw. z art. 1 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2006 poz. 157 zm. 1119).

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego wywiedli powodowie opierając ją na obu podstawach. W ramach naruszenia przepisów postępowania zarzucili naruszenie: art. 479⁴³ k.p.c. w zw. z art. 479⁴² § 1 k.p.c., art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., art. 365 k.p.c.; art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c.; art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., a także art. 382 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. W ramach naruszenia prawa materialnego zarzucili natomiast naruszenie: art. 189 k.p.c., art. 385¹ w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. i art. 385² k.c., art. 45 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP w zw. z art. 189 k.p.c., art. 189 k.p.c. w zw. z art. 479⁴³ k.p.c., w zw. z art. 479 § 1 i art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe i art. 189 k.p.c.

Powołując się na powyższe zarzuty wnosili o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, ewentualnie o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 26 kwietnia 2012 r. i zasądzenie kosztów postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną, pozwany wniósł o jej odrzucenie na podstawie art. 398⁶ k.p.c. ze względu na jej nieopłacenie, ewentualnie o jej oddalenie z braku uzasadnionych podstaw.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 23 października 2013 r. (sygn. akt IV CSK 142/13) uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy nie podzielił zawartego w skardze kasacyjnej wniosku strony pozwanej o odrzucenie skargi kasacyjnej z powodu jej nieopłacenia. Wskazał na zwolnienie przewidziane w art. 96 ust. 1 pkt 3 ustawy o kosztach sądowych, z którego wynika, że nie ma obowiązku uiszczania kosztów sądowych strona wnosząca o uznanie postanowień umownych za niedozwolone, rozciąga się ono także na postępowanie kasacyjne. Dlatego też skarga kasacyjna podlega rozpoznaniu merytorycznemu.

Sąd Najwyższy wskazał, iż zarzuty zawarte w skardze sprowadzały się w istocie do zakwestionowania stanowiska Sądu Apelacyjnego o braku interesu powodów do żądania uznania za niedozwolone wyszczególnionych postanowień umowy kredytowej łączących ich z pozwanym Bankiem. Nie zgodził się z poglądem Sądu II instancji, który uznał, że skoro klauzule z postanowień wzorca (...)o treści identycznej, jak w umowie kredytowej zawartej przez strony niniejszego procesu, zostały wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Konkurencji i Konsumentów, to brak jest podstaw do kwestionowania takich samych klauzul w kolejnym procesie. Zwrócił uwagę, że takie stanowisko prezentowane jest tylko przez część doktryny i orzecznictwa. Wskazał na późniejsze orzeczenia, a mianowicie wyrok z dnia 11 października 2007 r., III SK 19/07, niepubl. oraz uchwałę z dnia 7 października 2008 r., III CZP 80/08 (OSNC 2009, Nr 9, poz. 118), w których Sąd Najwyższy zajął w tej kwestii odmienne stanowisko. W uchwale przyjął, że rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (art. 479⁽⁴³⁾ w zw. z art. 365 k.p.c.) nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁽⁴⁵⁾ § 2 k.p.c. W uchwale tej Sąd Najwyższy podkreślił, że kontrola abstrakcyjnego wzorca umowy nie może prowadzić do generalnego wyłączenia danej klauzuli z obrotu. Rzeczą sądu rozstrzygającego zarzut o niedozwolonej treści konkretnego postanowienia umowy kredytowej jest bowiem rozpoznanie tego zarzutu w indywidualnym układzie faktycznym, a nie w sposób abstrakcyjny i mechaniczny. Podstawa faktyczna rozstrzygnięcia in casu nie musi bowiem być tożsama nawet w wypadku oceny tego samego postanowienia umownego stosowanego przez innego przedsiębiorcę. Natomiast w wyroku III SK 19/07 Sąd Najwyższy podkreślił, że postępowanie w sprawie abstrakcyjnej kontroli klauzul używanych we wzorcach umownych ma na celu wyeliminowanie pewnych postanowień wzorców, a nie postanowień umów. Nie oznacza zatem, iż stosowanie określonych sformułowań lub unormowań jest wyłączone w ogóle w obrocie cywilnym. Sąd Najwyższy w pełni

zaakceptował stanowisko zajęte w uchwale wydanej w sprawie III CZP 80/08, w której Sąd wyraził pogląd, że uznanie, iż rozszerzona prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone wyłącza - wobec powagi rzeczy osądzonej - możliwość wytoczenia powództwa przeciw innemu przedsiębiorcy stosującemu takie same lub podobne postanowienia umowne, a niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, budzi poważne wątpliwości natury konstytucyjnej. Prowadzi bowiem do ograniczenia prawa do wysłuchania i do obrony, a tym samym i prawa do sądu (art. 45 Konstytucji).

Odnosząc się do drugiego z argumentów, który miał przemawiać za brakiem interesu prawnego po stronie powodowej, związanego z nowelizacją prawa bankowego, dokonaną ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. wskazał, że jest on trafny jedynie w części odnoszącej się do kredytu niespłaconego. Stosownie do treści art. 5 ust. 1 tej ustawy, część jej przepisów, w tym cytowany ustęp 2 pkt 4a art. 69, ma zastosowanie do umów zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy, w przypadku których do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy nie nastąpiła spłata całkowitej kwoty kredytu, w odniesieniu do niespłaconej części. Sąd Najwyższy wyraził ocenę, że Sąd Apelacyjny nie wypowiedział się jednak co do tego, czy i jakie skutki ustawa nowelizująca wywiera w stosunku do części kredytu, który już został spłacony, co było także przedmiotem żądania pozwu.

W trakcie ponownego rozpoznania apelacji pozwany popierał ją, zaś powodowie wnioskowali o jej oddalenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja podlegała uwzględnieniu.

Ponownie rozpoznając sprawę wskutek wniesionej przez stronę pozwaną apelacji Sąd Apelacyjny, zgodnie z art. 398²⁰ k.p.c., związany był wykładnią prawa dokonaną przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 października 2013 r.

Wykładnia ta nawiązywała do interesu prawnego powodów w wytoczeniu powództwa o uznanie za niedozwolone postanowień umownych (szczegółowo opisanych w pozwie). Sąd Najwyższy wyraził ocenę, że kontrola abstrakcyjnego wzorca umowy nie może prowadzić do generalnego wyłączenia danej klauzuli z obrotu, bowiem postępowanie w sprawie kontroli abstrakcyjnej klauzul używanych we wzorcach umownych ma na celu wyeliminowanie pewnych postanowień wzorców, a nie postanowień umów. Argument o braku interesu prawnego z tej przyczyny, że klauzule z postanowień wzorca (...) o treści identycznej, jak w umowie kredytowej zawartej przez strony niniejszego procesu, zostały wpisane do rejestru klauzul niedozwolonych, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Konkurencji i Konsumentów, nie został podzielony przez Sąd Najwyższy.

Odnosząc się do drugiego argumentu przytoczonego przez Sąd Apelacyjny w motywach wyroku z 20 listopada 2012 r. Sąd Najwyższy wskazał, że jest on trafny jedynie w części odnoszącej się do kredytu niespłaconego przez powodów. Tego rodzaju konstatacja może być rozumiana jedynie w ten sposób, że zdaniem Sądu Najwyższego, w okolicznościach faktycznych występujących w niniejszej sprawie, powodowie nie mają interesu prawnego w żądaniu ustalenia za niedozwolone postanowień umownych kredytu nr (...), zaciągniętego na cele mieszkaniowe, w odniesieniu do rat kredytu, które nie zostały przez nich jeszcze spłacone. Brak interesu prawnego w ustaleniu za niedozwolone postanowień umownych kredytu w części odnoszącej się do kredytu niespłaconego Sąd Najwyższy połączył z rozwiązaniem przewidzianym art. 5 ust. 1 tej ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (tej samej treści rozwiązanie przewidziane jest w art. 4 tejże ustawy).

Sąd Najwyższy zarzucił Sądowi Apelacyjnemu, że nie wypowiedział się (nie ocenił w kontekście interesu prawnego powództwa o ustalenie za niedozwolone postanowień umownych), czy i jakie skutki ustawa nowelizująca wywiera w stosunku do części kredytu, który już został spłacony, konstatując jednocześnie, że było to także przedmiotem żądania pozwu. Odwołał się przy tym do swojego rozstrzygnięcia w sprawie I CSK 314/12 (wyrok z dnia 15 lutego 2013 r.). W sprawie I CSK 314/12 Sądu Najwyższego powództwo o uznanie za niedozwolone postanowień zawartych we wzorcu umownym o treści „Raty kapitałowo-odsetkowe oraz raty odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży (...) z tabeli kursowej Banku obowiązującego na dzień spłaty z godz. 14⁵⁰ „w trybie

kontroli indywidualnej (postanowień konkretnej umowy łączącej strony) zostało przez sąd okręgowy uwzględnione, a sąd apelacyjny oddalił wniesioną przez pozwanego apelację. Na etapie rozpoznawania apelacji w tej sprawie weszła w życie ustawa z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Sąd Najwyższy wyraził w sprawie I CSK 314/12 ocenę, że sąd merytorycznie rozpoznający sprawę powinien rozważyć wpływ rozwiązań przewidzianych art. 4 i art. 5 ust. 2 teżej ustawy na wynik sprawy (wyrok sądu apelacyjnego został uchylony a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania).

Sąd Apelacyjny, mając na względzie motywy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2013 r. uznał, że podstawowym problemem, z którym powinien się zmierzyć w toku ponownego rozpoznania sprawy w postępowaniu apelacyjnym, to odpowiedź na pytanie, czy powodowie posiadają interes prawny w żądaniu ustalenia za niedozwolone postanowień umownych w stosunku do części kredytu, który został już przez nich spłacony, z tej przyczyny, że w okresie wykonywania umowy została uchwalona ustawa z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw.

Rozważania prawne należało poprzedzić wstępnym ustaleniem, że powodowie spłacają kredyt, stosując się do warunków wynikających z zawartej umowy - nie został podpisany przez nich aneks do umowy w wersji zaproponowanej przez kredytodawcę.

Przechodząc do kwestii zasadniczej, zaakcentowanej w motywach wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2013 r., Sąd Apelacyjny wyraża stanowisko, że wejście w życie ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw ma istotne znaczenie w kontekście interesu prawnego powodów w ustaleniu za niedozwolone postanowień umownych także do tej części kredytu, który został już przez nich spłacony.

Wejście w życie ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, w odniesieniu do umowy zawiązanej przez strony 21 czerwca 2006 r. i wykonywanej w dniu 26 sierpnia 2011 r. (termin spłaty kredytu - 21 czerwca 2036 r.), wywarło taki skutek, że w oparciu o treść rozwiązania ustawowego strony umowy kredytowej mogą, odmiennie niż wynikałoby to z umowy przez nie zawartej (w § 2 zd. 2 i § 4 ust. 1a umowy znajduje się odesłanie do kursu kupna (...) ustalonej w „Tabeli kursów” obowiązującego w pozwanym banku w dniu wykorzystania transz kredytu z 21 czerwca 2006 r., zaś § 9 ust. 2 zd. 2 odesłanie do kursu sprzedaży (...) ustalonej w „Tabeli kursów” obowiązującego w pozwanym banku w dniu spłaty rat kapitałowo-odsetkowych), ukształtować sposób i termin ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego wyliczona została kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasady przeliczania na spłatę kredytu.

W niniejszej sprawie, w ocenie Sądu Apelacyjnego, spór dotyczy związania stron postanowieniami umownymi, w których to znajdują się odesłania do, ogólnie ujmując, „Tabeli kursów”. Ustawodawca, widząc że problem ten ma wymiar szerszy, uchwalił stosowną zmianę ustaw Prawo bankowe oraz o kredycie konsumenckim. Ustawę tę - w określonym zakresie - stosuje się także do kredytów, które nie zostały całkowicie spłacone do dnia jej wejścia w życie. Na banki został nałożony ustawowy obowiązek dokonania stosownej zmiany - bezpłatnie - umowy. Oznacza to, że ustawodawca uznał, że strony umowy kredytowej są związane umową ukształtowaną z uwzględnieniem rozwiązań przewidzianych ustawą z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw. Rozwiązania te odnoszą się do konieczności ustalenia przez strony szczegółowych zasad sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, a zatem mają one zastąpić przywoływane w dotychczasowych umowach „Tabele kursów” Banku.

W doktrynie wyrażane jest stanowisko, podzielane przez Sąd Apelacyjny, że w sytuacji gdy w oparciu o treść art. 385¹ k.c. określone postanowienia umowne zostaną uznane za niedozwolone postanowienia umowne to, jeżeli w tym zakresie istnieją dyspozytywne przepisy prawa, to stosunek prawny będzie tym przepisom poddany (chodzi o rozwiązania przewidziane przepisami k.c. części ogólnej, jak i części szczególnej, a także przepisami innych ustaw - por. Tomasz Spyra, Następstwa wadliwości ogólnych warunków bankowych).

Uznanie za niedozwolone postanowień umownych wskazanych w pozwie wywarłoby taki skutek, że w ich miejsce weszłyby rozwiązania przewidziane ustawą z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, w sposób bezpośredni w odniesieniu do części kredytu niespłaconego i w sposób pośredni do kredytu spłaconego.

Sąd Apelacyjny podziela pogląd prawny zaprezentowany w apelacji, że w sytuacji niewywiązania się przez bank z ustawowego obowiązku nałożonego na niego art. 4 zd. 2 ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw po stronie kredytobiorcy pojawia się żądanie w postaci świadczenia niepieniężnego o zobowiązanie kredytodawcy do zawarcia umowy o treści uwzględniającej rozwiązanie przewidziane art. 69 ust. 2 pkt 4a ustawy Prawo bankowe. Ustawodawca rozwiązaniem przewidzianym art. 4 i art. 5 ust. 2 ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw zaingerował bezpośrednio w treść wykonywanych umów kredytowych dając możliwość kredytobiorcy ubiegania się - w odniesieniu do tej części kredytu, który pozostał do spłacenia - o skonkretyzowanie zasad określania sposobów i terminów ustalania kursu wymiany walut, na podstawie którego wyliczana została kwota kredytu, jego transz i rat kapitałowo-odsetkowych oraz zasad przeliczania na walutę spłaty kredytu.

Ustalenie wysokości niespłaconego kredytu denominowanego w walucie innej niż waluta polska jest pochodną jego wysokości przy przeliczeniu kwoty kredytu pobranego w złotych według kursu kupna dewiz ustalonego przy uwzględnieniu zasad przewidzianych art. 69 ust. 2 pkt 4a Prawa bankowego w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu.

W rozpoznawanej sprawie kredyt był wykorzystywany w czterech transzach, a więc istotny dla wysokości ustalenia kredytu denominowanego w (...) jest kurs kupna tej waluty w dniu wykorzystania poszczególnych transz. Spłata tak zdenominowanego kredytu w (...) następuje w ratach miesięcznych. Strony umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...), zawartej w dniu 21 czerwca 2006 r., postanowiły, że kredyt wraz z odsetkami będzie spłacany w 352 ratach miesięcznych. Spłata ich jest dokonywana w złotych po uprzednim przeliczeniu rat kapitałowo-odsetkowych, obecnie według kursu sprzedaży dewiz zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w(...), poprzednio w (...), w dniu spłaty. Przepisy ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw zobowiązują pozwanego Bank do dokonania - w odniesieniu do części niespłaconego kredytu - stosownej zmiany umowy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego uwzględnienie zasad ustawowych wprowadzonych do umowy kredytowej w czasie jej wykonywania - spłacania rat kredytowo-odsetkowych - wywarło taki skutek, że kredytobiorcy zostało przyznane uprawnienie do żądania określenia w sposób precyzyjny zasad kursu kupna i sprzedaży waluty, w której denominowany jest kredyt mieszkaniowy, co przekłada się na ustalenie wysokości niespłaconych rat kapitałowo-odsetkowych, spłacanych miesięcznie (ich wysokości w walucie denominowanej) oraz ustalenia kursu sprzedaży (...) w dniu spłaty rat na potrzeby przeliczenia ich wysokości na zł, a więc walutę w jakiej są spłacane raty.

Ustalenie zasad spłaty kredytu w części niespłaconej w sposób pośredni może wyrzucić skutki w odniesieniu do spłaconego kredytu (spłaconych już rat). Można jedynie w sposób bardzo ogólny wskazać, że z uwagi na odwoływanie się do różnicy między stosowanym przez bank kursem sprzedaży waluty obcej a kursem skupu waluty tzw. spreadu (w ocenie Sądu Apelacyjnego przywoływane w pozwie postanowienia umowne dowodzą, iż osiąd sporu jest właśnie wielkość spreadu a nie inne sygnalizowane kwestie) może mieć miejsce spłacanie rat kapitałowo-odsetkowych w wyższej wysokości, niż raty ustalone przy zastosowaniu rozwiązań przewidzianych ustawą z 29 lipca 2011 r. Sytuacja taka mogła doprowadzić do tego, że w odniesieniu do spłaconych (wymagalnych) rat występować będzie nadpłata. Interes prawny kredytobiorcy w takich okolicznościach faktycznych może być w całości zaspokojony w drodze powództwa o świadczenie pieniężne.

Uznając, że rozwiązania przewidziane przepisami ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw uczyniły brak interesu prawnego powodów w ustaleniu za niedozwolone postanowień umownych określonych w pozwie, Sąd Apelacyjny uwzględnił apelację strony pozwanej zmieniając zaskarżony wyrok i oddalając powództwo.

Oddalenie powództwa z powodu braku interesu prawnego w jego wytoczeniu czyni zbędnym szczegółowe odnoszenie się do pozostałych zarzutów apelacyjnych.

Można jedynie wskazać, że rację ma skarżący twierdząc, że zachodzą różnice między kontrolą abstrakcyjną postanowień wzorca umownego za niedozwolone a kontrolą incydentalną, a więc odnoszącą się do postanowień konkretnego stosunku prawnego, zaciągniętego przez strony w indywidualnym układzie faktycznym. Sąd Najwyższy w motywach orzeczenia w niniejszej sprawie wypowiedział się, że legalność stosowania postanowień wzorców umownych badana jest w trybie kontroli incydentalnej, z uwzględnieniem postanowień całej umowy, rozkładu praw i obowiązków stron, ryzyka jakie ponoszą oraz innych podobnych kwestii.

W ocenie Sądu odwoławczego uzasadnienie pozwu odwołuje się do argumentów, które były uwzględniane przy kontroli abstrakcyjnej postanowień wzorca umownego innego Banku, treści prawie tożsamej z postanowieniami wskazanymi w pozwie. Faktów, które odnosiłyby się konkretnie do umowy kredytowej zawartej przez strony, uzasadnienie pozwu nie przytacza. Jako dowód na poparcie żądania pozwu zgłoszono dokument w postaci odpisu umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) z dnia 21 czerwca 2006 r. wraz z ogólnymi warunkami kredytowania. Fakty takie nie wynikają także z załącznika do protokołu rozprawy z dnia 19 kwietnia 2012 r., jak i protokołu rozprawy przed Sądem Okręgowym.

Sąd II instancji uznał za właściwe, przynajmniej w sposób ogólny, odnieść się do przytaczanego przez powodów interesu prawnego w wytoczeniu przez nich powództwa opartego o treść art. 385¹ k.c.

Sąd Apelacyjny nie aprobuje oceny Sądu Okręgowego, że interes prawny powodów w ustaleniu określonych w pozwie postanowień umownych za niedozwolone klauzule umowne jest oczywisty i bezdyskusyjny.

Wypada zwrócić uwagę na różnorodność klauzul niedozwolonych. Niewątpliwie niektóre z nich mogą być uznane za niedozwolone w oparciu o art. 189 k.p.c. i poprzez wydanie wyroku w oparciu o ten przepis następuje „oczyszczenie” umowy z niedozwolonego postanowienia umownego a umowa w pozostałym zakresie wiąże strony i może być przez nie realizowana. Charakter klauzuli niedozwolonej oraz wpływ postanowienia uznawanego za niedozwolone na stosunek obligacyjny może decydować o wyborze sposobu wyeliminowania go z umowy. Interes strony powołującej się na brak związania niedozwolonym postanowieniem umownym może być zrealizowany w sposób definitywny np. w sprawie o świadczenie, bądź też poprzez zgłoszenie zarzutu braku związania tymże postanowieniem umownym. O wyborze właściwego środka, który to zaspokoi usprawiedliwiony interes strony powołującej się na użycie w umowie niedozwolonego postanowienia umownego, decyduje indywidualny stan faktyczny sprawy, uwzględniający konkretne niedozwolone postanowienie umowne.

W niniejszej sprawie powodowie powoływali się na trzy postanowienia umowne, twierdząc, że jako niedozwolone nie wiążą ich od momentu zawarcia umowy i uwzględnienie powództwa wprowadzi jasność w stosunek kredytowy. Wszystkie argumenty, które były przytaczane przez powodów w pismach procesowych oraz załącznikach do protokołów rozpraw, a także w wystąpieniach ustnych na rozprawach apelacyjnych, sprowadzają się do twierdzeń natury ogólnej, bez odwoływania się do konkretnych okoliczności faktycznych. Argumenty te mogłyby być adekwatne w odniesieniu do niektórych klauzul niedozwolonych wymienionych w art. 385³ k.c., jednak nie mogą być one uprawnione na gruncie okoliczności faktycznych niniejszej sprawy. Treść niektórych pism procesowych strony powodowej świadczy o tym, że zdaniem powodów niedozwolone klauzule umowne nie dotyczą spreadów (k. 154 akt). Wyrażane było też stanowisko, że wydane w oparciu o treść art. 189 k.p.c. rozstrzygnięcie rozwiąże problem definitywnie i będzie jasne, czy pozwany miał prawo dokonać przeliczenia kwoty udzielonego kredytu oraz rat kredytowo-odsetkowych do spłaty, wg kursu (...) ustalonego przez siebie w „Tabeli kursów”, czy też prawa tego nie miał (odpowiedź na apelację - k. 159 akt). Podobnej treści konstatacja znajduje się również w piśmie procesowym z dnia 14 stycznia 2014 r. Wyrażono w nim stanowisko, że w trybie powództwa o ustalenie nastąpi albo „oczyszczenie” stosunku prawnego z niedozwolonych postanowień umownych, albo wyjaśnienie, że zakwestionowane postanowienia nie mają takiego charakteru. Wypowiadano też pogląd, że nie może wchodzić w grę powództwo o świadczenie

pieniężne, gdyż aby móc wystąpić z takim roszczeniem koniecznym jest spłacenienie w całości kredytu. Podkreślano także, że uwzględnienie powództwa wywrze taki skutek, że postanowienia z mocy prawa nie są wiążące od chwili zawarcia umowy, co oznaczałoby brak postanowień indeksacyjnych umożliwiających kredytodawcy przewalutowanie kredytu i rat, przy związaniu pozostałymi postanowieniami umowy. Idąc tokiem tego rozumowania można wyprowadzić wnioski, że zdaniem strony powodowej umowa kredytowa, pomimo że z jej treści wynika, iż kredyt jest denominowany w walucie (...), to wyeliminowanie wskazanych w pozwie postanowień umownych wywrze taki skutek, że udzielony kredyt w złotych będzie spłacany także w złotych - w 352 ratach kapitałowo-odsetkowych, przy uwzględnieniu oprocentowania przewidzianego w § 8 umowy.

Nie sposób podzielić stanowiska strony powodowej, że uwzględnienie powództwa w oparciu o treść art. 189 k.p.c. „oczyści” stosunek umowny i w miejsce niewiążących postanowień, umownych wskazanych w pozwie, nie „wejdą” żadne inne postanowienia umowne, które pozwoliłyby zdenominować udzielony kredyt we (...) i następnie ustalić wielkość rat kapitałowo-odsetkowych i wielkość spłacanych rat. Kredyt zdenominowany w walucie obcej nie jest kredytem w złotych. Jak już wskazywano niedozwolone postanowienia umowne byłyby zastąpione rozwiązaniami wprowadzonymi ustawą z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw.

Podkreślić też należy, że tego rodzaju argumenty przytaczane przez powodów mogą świadczyć o tym, że na moment wyrokowania po ich stronie mogła wystąpić nadpłata - spłacane przez nich raty były wyższe, niż te, które ich zdaniem były należne (ani jedna strona, ani druga nie nawiązała do konkretnych faktów, które pozwalałyby na ustalenie wielkości kredytu zaciągniętego przez powodów i denominowanego w (...) oraz wielkości rat kapitałowo-odsetkowych już spłaconych po przeliczeniu ich wielkości według kursu sprzedaży (...)). Możliwość wystąpienia z powództwem o zapłatę czyni brak interesu prawnego powództwa o ustalenie stosunku prawnego.

Przy założeniu, iż wejście w życie ustawy z 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw nie wywarło żadnego skutku w odniesieniu do kredytów denominowanych w (...) zaciągniętych przed 26 sierpnia 2011 r., w odniesieniu do tej części kredytu mieszkaniowego, który został spłacony, to - w ocenie Sądu Apelacyjnego - powodowie swój interes prawny, z powołaniem się na art. 385¹ k.c. i art. 385² k.c., mogliby zrealizować w ramach powództwa o świadczenie. W ramach takiego powództwa możliwa byłaby kontrola legalności zastosowania wzorca umownego przy uwzględnieniu treści art. 65 k.c. (por. M. Kaliński, P. Winczorek, W sprawie zakresu skutków uznania postanowienia wzorca umownego za niedozwolone i jego zgodności z Konstytucją RP, Przegląd Sądowy, wrzesień 2013 r.).

Marginalnie należy też zauważyć, że w odpowiedzi na pozew przedstawiono stanowisko, że kredytodawcy byli pouczeni o zasadach wypłaty i spłaty kredytu z uwzględnieniem zastosowania kursu wymiany (...) (k. 65 akt). Odpowiedzią na to pismo procesowe było odwoływanie się do ogólnych zasad dotyczących klauzul niedozwolonych.

Jedynie też na marginesie odnieść się należy do stanowiska Sądu Okręgowego, że pozwany nie zaprzeczył, iż wskazane w pozwie postanowienia nie zostały uzgodnione z powodami. Posługiwanie się tekstem i postanowieniami zaczerpniętymi z wzorca umownego nie może oznaczać automatycznie, że te postanowienia umowne w konkretnej indywidualnej sprawie muszą być uznane za niedozwolone postanowienia umowne. Analizując tekst umowy kredytowej łączącej strony można odnieść wrażenie, że większość postanowień umownych stanowi swoisty wzorzec umów kredytowych. Nie może z tego wypływać wniosek, jaki został postawiony przez Sąd I instancji, że treść umowy nie podlegała żadnym negocjacjom poza aspektami cenowymi (oprocentowaniem i marżą), a więc elementami zapisanymi pogrubioną czcionką.

Z uwagi na wyrażenie oceny, że powodowie nie posiadają interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie określonych postanowień za niedozwolone postanowienia umowne, nie zachodziła potrzeba ustosunkowywania się do zarzutów apelacji kwestionujących naruszenie przez Sąd Okręgowy prawa procesowego, jak i art. 385¹ k.c. oraz art. 385² k.c.

Kierując się powyższymi względami Sąd Apelacyjny zmienił wyrok i oddalił powództwo.

O kosztach zastępstwa prawnego na rzecz pozwanego orzekł na podstawie § 14 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu uznając, że co prawda stawka przewidziana tym przepisem odnosi się do spraw w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w Warszawie - sądem ochrony konkurencji i konsumentów, jednakże można ją też zastosować w sprawie o ustalenie postanowienia umowy za niedozwolone postanowienie umowne, toczącej się przed innym sądem w ramach kontroli incydentalnej. Zwiększony nakład pracy może być nagrodzony poprzez zasądzenie sześciokrotności stawki minimalnej. Nie sprzeciwia się przyjętej zasadzie wskazanie przy wytoczeniu sprawy wartości przedmiotu sporu.

Z przyczyn powyższych, na mocy art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

Sąd Apelacyjny o kosztach procesu w instancji odwoławczej orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., zasądzając jedynie na rzecz pozwanego koszty zastępstwa prawnego według zasad jak przy zasądzaniu kosztów procesu za udział profesjonalnego pełnomocnika przy rozpoznawaniu sprawy przed Sądem I instancji oraz § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Mając na względzie precedensowy charakter danej sprawy Sąd odwoławczy uznał, że powodowie nie powinni zwracać pozwanemu uiszczonej przez niego opłaty od apelacji.

O kosztach procesu ze skargi kasacyjnej Sąd postanowił w oparciu o treść art. 98 k.p.c. (zasądził kwotę 270 zł z tytułu zastępstwa procesowego przyjmując okoliczności, które legły u podstaw zasądzenia zwrotu kosztów procesu przed Sądem Okręgowym).